

שבת קדש

[אוצר החכמה]

[אחיד 1.234567]

בס"ד, יתד נאמן, גליון ערב חג הסוכות תש"ס

ופרוש עלינו סכת שלומך

שיחות עם הגאון

רבי יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל

אוצר החכמה

פרסום ראשון

מופלא. אני זוכר שבחורף אחד הוא הגיע לסלבודקה, היתה לו חנות לחפצים מעור בקובנה, הרבנית היתה עומדת ליד שלחן המכירה. גם הוא עמד שם, ובו בזמן הוא גם היה ראש ישיבה. כך סיפרו לי. הוא היה ראש ישיבה בסלוצק, ולפעמים היה מגיע לבקר את חמותו ואת קרוביו. רבי משה מרדכי כיבד אותו להעביר שיעור בישיבה על תחילת מסכת בבא בתרא. אני זוכר זאת כאילו היה זה היום. הוא דיבר על הגמרא "היזק ראייה שמיה היזק" או "לאו שמיה היזק", איזו גמרא זו? איזו מין מחלוקת? האם היזק ראייה זהו דבר מיסטי, שאלו אומרים שזה נזק ואלו אומרים שאין זה היזק? והוא אמר: לא, אלא כך הוא הפשט. בודאי שהיזק ראייה זהו היזק, אלא שמי שאומר היזק ראייה לאו שמיה היזק אומר כך: אם יהודי ייגש לגנב ויאמר לו: אני מפחד שאתה תלך ותגנוב ממני, ומבקש אני ממך שתתיר לי לקשור את ידיך. יאמר לו הגנב: מה פתאום שתקשור את ידי על מנת שלא אגנוב, אני לא אגנוב, ואם אתה מפחד אתה צריך להגן על עצמך, וזה מה שקורה בהיזק ראייה. הוא מסתכל עליו, הוא צריך הרי להסתכל, הוא יכול הרי להסתכל, ואם אתה מפחד שאני אזיק לך ואתה רוצה לקשור אותי, אתה רוצה שאני אשלם ואעשה גדר או מחיצה בגלל שאתה מפחד שאני אסתכל ואני אזיק לך, כאן השאלה האם אפשר לכפות עליו שישתתף בהוצאות המחיצה או לא. כך אני זוכר שהוא דיבר בשיעור. זה ברור כי זהו הפשט, רק שהוא הסביר את זה

כך שהוא לא עושה עבירות. למה?

כי הוא מפחד. ייתכן שהוא יקבל שכר על הפחד, אבל לא על מה שהוא לא עושה עבירות. מרוב פחד הוא לא בעל בחירה.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר

רבי, רבי איסר זלמן מלצר הגיע לגדלותו, לא מכוח זכרון מופלג, אלא היתה לו הפיסה מופלאה, כמו חשמל, זה היה דבר מופלא. היה לוקח את הרמב"ם כמתנות עניים עם המשנה למלך. היה מניח את הזקן על הספר ועובר בסקירה אחת על הכל. - הוא היה "בעל מסביר"

על גדולי ישראל שהיה אתם בקשר

הקלטה משנת תשכ"ו, שנה פטירתו של הרב ויינברג. שיחות עם ר' יעקב הרצוג ז"ל. השיחות נערכו במוצאי שבתות בבית אמנו הצדקת הרבנית מרת מרים וינגורט ע"ה. (השאלות והתגובות של יעקב הרצוג לדברי הרב ויינברג.)

אח"ח 1234567

הגאון רבי ברוך בער

רבי חיים מבריסק אמר על רבי ברוך בער שהוא לא יקבל שכר בעולם הבא על

עם הרב אברהם וינגורט בצעירותו

יחד נאמן, מוסף שבת קודש

במשך תקופה ארוכה הוקלטו שיחותיו של הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל בעל ה"שרידי אש" על סלילים ישנים של טייפ מהסוג שכבר לא קיים היום. דברי תורה ושיחת חולין של ת"ח שצריכה לימוד. במשך שנים היו הסלילים גנוזים באוצרו של הרב אברהם וינגורט שליט"א ויד אדם לא נגעה בהם. השיחות הן בשפת היידיש והיה צורך להשקיע עמל רב כדי לתרגמם בנאמנות למקור. חלקן הראשון של השיחות הודפס בחוה"מ פסח שעבר. לבקשת מוסף שבת קודש, העביר לנו הרב וינגורט את המשך העתקי ההקלטה, ותמליל מתורגם לצורך פרסום גנוזות אלו. תודה מיוחדת גם לר' יעקב בנ"ו על עזרתו החשובה במפול בסרטי ההקלטה. שיחות נדירות אלו של בעל ה"שרידי אש" זצ"ל, מובאות בזאת בפרסום ראשון

יחזקאל 1234567

ללמוד. ר' אליעזר יודל עצמו היה למדן עמוק, האם ראית את ספרו "דברי אליעזר"? גם חתנו רבי חיים שמואלביץ הוא בקי ומפולפל. האם ראית את המכתב שהדפסתי ב"המעין", ובו דברי הספר על ר' אליעזר יודל?
ר' אליעזר יודל היה יהודי נפלא, בנו רבי בניש נהיה כעת המנהל. ר' אליעזר יודל היה צדיק יסוד עולם.

הגאון רבי אהרן קוטלר

כאשר רבי אהרן קוטלר היה בחור, הוא היה מגיע אלי, הוא היה מהבחורים שלי (פון מיינע בחורים). אני הייתי לפניו בשיבת סלבודקה, וכבר הייתי רב

אליהו ברוך. קודם כל הייתי כוחן אותו אם הוא יודע יורה דעה. אני לא הייתי נותן לו, ומקודם הייתי מזמין אותו אלי ובוחן אותו אם הוא יודע היטב יורה דעה.
הוא היה אחרון ראשי הישיבות, האחרון בשרשרת של הגאון מוילנא ור' חיים מוולוז'ין.

הגאון רבי אליעזר יודל פינקל

- עוד אחריו (אחרי ר' איסר זלמן) היה ר' אליעזר יודל פינקל, לר' אליעזר יודל היה אופי נפלא. הוא היה בקי בש"ס. הוא היה עובר על כל הש"ס בחדש אחד. והוא למד כסדר, לא הפסיק

באופן כזה שנהניתי. נהניתי מלשוננו, היתה לו לשון מתוקה (א געשמעקע צונג). מדובר פה על השתתפות בהוצאות מניעת ההיזק, הוא יכול לומר: אתה מפחד שאני אסתכל ואני אזיק, ואתה רוצה לכפות עלי שאני אשלם כסף, אינני רוצה. וזה הפשט שהיזק ראה לאו שמהי היזק. אבל בוודאי שיכול להיות כאן נזק, הוא יכול להסתכל ולהזיק לו. למשל, אם הוא מייצר שמן, אם הוא יסתכל הוא יכול להתחרות בו, הוא באמת יכול, וזה באמת נזק, והשאלה רק אם הוא יכול לכפות עליו להשתתף בהוצאת מניעת ההיזק. זוהי השאלה. זה פשוט והוא רק הסביר את זה בצורה נפלאה.

"היתה לו מה שקוראים עין טובה, הוא נתן הרגשה טובה לכל אחד. - הוא לא אהב שרודפים אנשים. היום כבר אין אנשים כאלה. אין.

סיפר לי רבי אליהו ברוך קמאי (ראש ישיבת מיר). כאשר נתמנה רבי איסר זלמן לרב בסלוצק - הוא הגיע לסלוצק כאשר ר' יעקב דוד נסע לשיקאגו לקבל שם את הרבנות - ר' יעקב דוד לא הקפיד על כך, אתה יודע. והנה, לר' איסר זלמן לא היתה "סמיכה", והוא כתב לרבי יחיאל מיכל עפשטיין - בעל ערוך השלחן. אבד"ק נובהרדוק שיתן לו "סמיכה". כתב לו בעל ערוך השלחן: כמובן שאין לך צורך בכך, אבל אני מסמין אותך לרב. כך סיפר לי רבי אליהו ברוך.

רבי אליהו ברוך הוסיף ביחס למעשה זה: אף שרבי איסר זלמן בוודאי היה ראוי, אני לא הייתי עושה את זה, אמר ר'

יחד נאמן, מוסף שבת קודש

ממשיך בחריפות. אני אמרתי שאי אפשר לומר כך. אני אראה לך באבן האזל שהוא מביא את הקונטרס, העבר הוא הקרוב של עצמו...

הוא היה לענק, היתה לו לווייה, שמעולם לא היתה באמריקה לווייה כזו. אפילו להבדיל נשיא באמריקה לא היתה לווייה כזו.

שאלה משפטית

הקלטה מתוך שיחה שנערכה
בביתנו בשנת תשכ"ו עם יעקב
הרצוג

אני מתעניין בשאלה משפטית. שאלה זו צריכים לברר אותה בצורה למדנית, אבל רציתי גם לשמוע מה המשפטים אומרים.

אחד הצית בשוגג את ביתו של חברו - הוא לא נזהר באישו, ובית חברו עלה באש. יש לו דין של מבעיר, ומתוך כך הוא מחוייב לשלם. ואולם, בעל הבית שנשרף היה מבוטח, וחברת הביטוח שילמה לו את כל הנזק, והוא אפילו הרויח מכל הענין. בעל הבית לא רצה לספר לחברת הביטוח כי הוא תובע גם את המזיק, הוא איננו רוצה שחברת הביטוח תדע מכך. חברת הביטוח היא חברה בבעלות גויים. המבעיר טוען כי אין כאן נזק, כיוון שחברת הביטוח שילמה את הכל. עפ"י החוק האנגלי אסור לו לדרוש מן המבעיר שום דבר, ורק חברת הביטוח מוסמכת לגבות כסף מן המבעיר שיפצה אותה.

- כאן, שניהם לא רוצים ש"חברת האחריות" תדע.
על פי חוק הם חייבים לדווח לחברת הביטוח על כל הנתונים.

- כן, אך שניהם לא מעוניינים לספר לחברת הביטוח. והשאלה היא האם על פי ההלכה הוא חייב לשלם לו בתורת מזיק? השורף טוען כי הוא לא מזיק, כיוון שהניזק קיבל את הכסף. והמזיק טוען: מה זה עניינך, אני עשיתי עסקה טובה, אבל אתה צריך לשלם. בסטרי היה רב שכתב ספר "אור הבשמים", הוא היה רב גדול, והוא פוסק כי השורף איננו חייב לשלם, כיוון שאין לניזק כל נזק. הרב צבי פסח פרנק דן מחדש בשאלה, והדפיס ב"הפרדס" תשובה נגדית, ולשיטתו המזיק חייב לשלם, ומה שהניזק קיבל תשלום מחברת הביטוח, זהו עסק טוב שהוא עשה, כאילו היה מרויח בהגרלה, ומה איכפת לך שעשיתי עסק, מה שקיבלתי מן

בכיצד רגליו של מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי הובילו אל סוכתו...

באתי פעם לבקר אצל ר' חיים עוזר בוויילנא בחג הסוכות. דפקתי בדלת, ור' חיים עוזר הוא שפתח לי. הוא היה לבוש בחלוק ארוך וחם, ובקש ממני להיכנס לסוכתו ולהתכבד שם. אחר כך התנצל לפני מאד שאינו יכול ללוות אותי כיון שהוא מצונן. עבר איזה זמן קצר ופתאום ראיתי את רבי חיים עוזר נכנס לסוכה, ותמהתי:

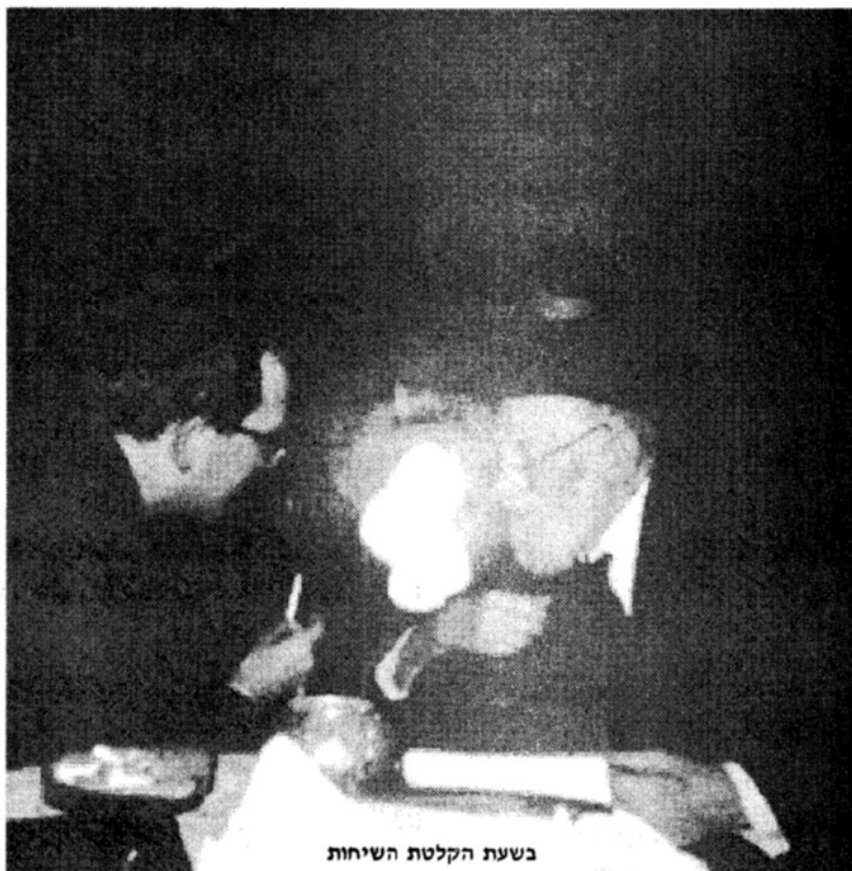
הרי אמרת שאתה לוקה בהצטננות?!

ור' חיים עוזר שתק ולא ענה.

אמרתי לו: אני אגיד לך מה הניאך לבוא לסוכה: אמנם כתוב שמצטער פטור מן הסוכה, אך לא נאמר שמצטער פטור מהכנסת אורחים! ר' חיים עוזר נענע בראשו וחיך.

בפילושקע כאשר הוא הגיע לסלבורקה, והיתה חבורה שלימה של בחורים שהגיעה אלי. אחר כך הוא בא לבקר אותי בברלין. אוצר החכמה הוא היה חריף עצום. למשל, יש רמב"ם הפוסק שאם ישראל נמכר לעבד לעובד כוכבים, כתוב בגמרא גיטין שהקורבים יכולים לפדות אותו, אבל הוא איננו יכול לפדות את עצמו, והרמב"ם אומר שהוא כן יכול לפדות את עצמו. החזו"א אומר כי היתה

אמר 1234567

בשעת הקלטה השיחות

יתד נאמן, מוסף שבת קודש

תקפה אחד בפנינו

הקלטה משנת תשכ"ו שנערכה בביתנו במונטרס אשר בשווייץ

בגמרא (בבא מציעא ר"א) מופיע "תקפה אחד בפנינו מהו". מהו השאלה? כך סתם הדין הוא "יחלוקו", וכעת בא אחד ותקף, האם הוא נקרא "מוחזק". אומרת הגמרא: היכי דמי, והיא מגיעה למסקנה שמדובר שבשעה שתפס השני שתק ולבסוף צוות, והשאלה היא האם השתיקה היתה כהוראה. ובהמשך שואלת הגמרא: אם תמצי לומר תקפו אחד בפנינו אין מוציאים אותה מידו - הקדישה מהו. ומביאה הגמרא ראיות, תא שמא אחד, תא שמא שני.

והנה, תוס' והרמב"ן והרשב"א שואלים כולם: הרי כאן לא שייך שתק ולבסוף צוות, ואי אפשר ליישב זאת.

נראה לי כי ה"היכי דמי" נאמר על ידי רבנן סבוראי, והראיות של הגמרא מתייחסות לגוף שאלתו של ר' זירא, שהיתה שאלה למדנית: הרי הדין הוא ששנים או חזין בטלית יחלוקו, ובתוס' עצמו חקר מדוע יחלוקו, האם מפני שאינו יודעים ומתוך הספק אומרים יחלוקו, או שיש בתוס' סברה שהדין הוא שכל שתחת יד האדם שלו, ואם שניהם או חזין זה שייך לשניהם.

ואמרתי ששאלה זו עצמה היא בעייתו של ר' זירא, שכן שני צדדי החקירה באים לידי ביטוי בתקפה. מקודם שניהם החזיקו בטלית וכעת אחד תקף וכל הטלית בידו, האם בית הדין יפסוק שוב המוציא מחבירו עליו הראיה וכעת הוא המוחזק, או כיוון ששניהם היו אחוזה בטלית מקודם ושל שניהם היתה, נמצא שהוא לקח ממנו בכח, ואין הוא הופך למוחזק בעקבות כך. ועל פי זה מיושבים כל התא שמע בהמשך הגמרא. יש מקומות נוספים כאלו, ואני רוצה להוציא על כך ספר.

בנזיקין?

- לא זכור לי שקיים מושג של ערכות בנזיקין (ואמנם יש להעיר מהגמרא בגיטין מ"ט, ב).

לכאורה מבחינה משפטית ענין חברת הביטוח הכי קרוב למושג הערכות, שמקודם גובים מן הערב והוא יכול לחבוע את הכסף בחזרה.

זוהי שאלה מעניינת, ואני כותב על כך

שחשלים לי דמי חמורי, שהרי אם אציל את שלך אני אפסיד את שלי, וכעת מן השמים ריחמו עלי והצילו את חמורי שעלה מאליו.

השאלה העקרונית שעולה כאן היא, האם על פי ההלכה היהודית ניתן לומר כי בעל הבית על תביעת הנזיקין היא חברת הביטוח.

האם ביהדות יש מושג של ערכות

הביטוח זו הגרלה, וכל שנה שילמתי להם דמי ביטוח, ועשיתי אתם עסק שאם ישרף ביתי הם ישלמו לי. וזהו עסק טוב, שכן במקרה הזה הוא שילם רק שלש שנים והם משלמים לו כמה אלפי פרנקים כמחירו של כל הבית. הגע בעצמך, אם הייתי קונה כרטיס הגרלה ומורית את דמי הבית, האם בזה היית נפטר מלשלם לי. כעת פנו אלי ושאלו אותי מה אני אומר על כך, ומקודם רציתי לדעת מה אומרים על כך משפטנים.

אינני בטוח במאת האחוזים, אבל כמדומני שאין לו כל זכות תביעה, וחברת הביטוח נחשבת לבעלים על הנזיקין.

הגרצ"פ מביא ראיה מהגמרא בכתובות: אשה התחתנה עם איש, והם סיכמו ביניהם כי הוא ייתן מזונות לבתה חמש שנים, ואותו הבעל מת או שגירשה והיא התחתנה עם אחר, וגם אתו היא סיכמה שישלם חמש שנים מזונות לבתה. ואומרת הגמרא, כי הן הראשון והן השני חייבים לשלם, ועל אף שיש לה כבר מזונות מן הבעל הראשון, הראשון נותן לה מזונות, והשני חייב לשלם לה את דמי המזונות. הבעל הראשון צריך לתת כי הוא התחייב, והבעל השני צריך לשלם כי גם הוא התחייב.

לכאורה אין הגידון דומה לראיה, שכן בקידושין זהו ענין של גמירות דעת, והיא לא גמרה ברעתה להתקשר א"כ הוא ישלם לבתה דמי מזונות במשך חמש שנים.

ראיה שניה מביא רבי צבי פסח פרנק מגמרא בבבא קמא (קט"ז, א): בעא מיניה רב כהנא מרב: ירד להציל ועלה שלו מאליו, מהו? א"ל: משמאי רחימו עליה.

כך היה המעשה:

נפל לאחד חמורו לים, וגם לחבירו נפל החמור לים. יכול הוא להגיד לחבירו: אני לא אציל את החמור שלי אלא את החמור שלך, ובתנאי שחשלים לי אח"כ את דמי החמור שלי. וכעת התברר כי חמורו של המציל יצא בשלום מן הים, והשאלה היא אם חבירו מחויב לשלם לו את דמי חמורו או לא. הרי הוא קבע אתו שישלם לו דמי חמור, שהרי אם יציל את חמור חבירו הוא יפסיד את שלו, וכעת התברר שחמורו לא הלך לאיבוד והוא עלה מאליו, והשאלה בגמרא אם הוא צריך לשלם. וזהו סיפור הדומה לשאלה שלנו. עונה הגמרא כי יכול הוא לומר שמשמאי רחימו עליה. וזהו משמעות הדברים: ראובן אומר - קבעתי אתך

כאנגלית. וגם לנו יש כח לתקן תקנות כאלו, חשוב לנו שהציבור יידע לשון הקדש, וכולם יידעו כי הצרפתית והאנגלית זה לא יהודי. וכתב החתם סופר עצמו כי מה שכתוב "בכל לשון" הוא דווקא באקראי בעלמא, אבל בקביעות אין היתר, שכן אז תשכח לשון הקדש. ורק בדרך זו שמרנו על לשון הקדש והיא נשארה שפתינו בתפילה, בקריאת התורה, ובדרך הזו שמרנו על הלשון, ואחרת היא הייתה משתכחת לחלוטין...

דבר התלוי בשיקול הדעת

הקלטה מתוך שיחה שנערכה בביתנו בשנת תשכ"ו עם יעקב הרצוג

יש לי מקרה בפרץ של יהודי אמריקאי, בנקאי גדול, והתחיל להיות בעל תשובה.

יש לו בן שבעקבות בעיות נפש רוצה לישא נוכריה והאבא שאל אותי קודם כל מה ההלכה אומרת, ושנית: כיצד ניתן להשפיע על בנו. אבל הבן הוא קצת משורבש, והוא מאוד עצבני והולך לרופאי נפש, והרופאים אמרו שאסור ללחוץ עליו יותר מדי, כיוון שאם ילחצו עליו יותר מדי ייתכן כי הוא יצא מדעתו לגמרי. והאב שאל אותי מה לעשות. כעת שאל אותי האב האם ללכת לחתונה או לא, כיוון שהם מצאו ראביי שמוכן לסדר להם קידושין. מה אני אגיד ליהודי ההוא, האם להגיד לו שילך לחתונה? האבא אומר שאם הוא לא ילך, זה ישבור לחלוטין את הבן. הבן הוא חולה עצבים ונמצא בטיפול רפואי כבר הרבה שנים.

והרופאים אמרו שאם ילחצו עליו יותר מדי תהיה קטסטרופה. האב הוסיף כי חייו כבר אינם חיים, הוא נהיה קצת בעל תשובה, אבל המעשה שבר אותו לחלוטין, ולא היה לי את הכוחות הנפשיים לומר לו שלא ילך לחתונה. ובפרט שייתכן כי אם הוא ילך הוא יוכל להשפיע עליה שתקבל על עצמה עול מצוות, וכך יוכלו להציל את הילדים. מה אומר הרב על כך?

יכול להיות, זהו דבר התלוי בשיקול הדעת. זהו דבר קשה. הבן מצא רבאיי רפורמי שיערוך את החופה, והוא מבקש שאביו יבא לחתונה, ואלו הם יהודים מאוד וחוקים, הם אינם יהודים שומרי מצוות, ורק האב נהיה בזמן האחרון קצת בעל תשובה, והוא כמה בפני הבן ואמר לו: אתה שובר את כל השרשרת. הוא שאל אותי אם להחרים

על הגאון רבי אייזיק שר

הכרתי את רבי אייזיק שר, הוא היה יהודי חכם, יהודי מאוד חכם. כתבתי מאמר על ר' אייזיק ב"הדרום", הוא היה אדם נקי, היה ידיד טוב. אלי הוא היה ידיד מאוד גדול. חתנו, רבי מרדכי שולמן בא אלי לברלין בבקשה שהוא רוצה לשמוע אצלי שיעורים. אמרתי לו: לא כאן מקומך, תחזור לסלבודקה, ואולי פעם אתה תהיה חתנו של ר' אייזיק, וכך הוה. כשר' מרדכי בא לבקר אותי פה במונטרה, הזכרתי לו את המעשה.

1234567

עם הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל

תשובה, ומגיע למסקנה כי הוא לא חייב לשלם. אני פוסק כמו "אור הבשמים".

על אמירת מזמורים בשפה אנגלית בבית הכנסת

הקלטה מתוך שיחה שנערכה בביתנו בשנת תשכ"ו

הגיעה לפני שאלה מאמריקה, מהרב יונג על תפילה באנגלית. אמנם ניתן ללמוד מהגמרא שקריאת שמע נאמרה בכל לשון (ברכות יג, א), אבל כתב החתם סופר כי היום אסור כיוון שצריך לשמור על לשון הקדש. שאל אותי הרב יונג, בעקבות תשובה זו הוא יודע כי להתפלל באנגלית זה אסור, שכן זוהי דרכם של הרפורמים, וכך גם אסור לקרא

קריאת שמע באנגלית, והוא רק שאל אותי אם ניתן לקרא מומור תהילים באנגלית, שכן היהודים שאינם דוברים בלשון הקדש רוצים לשמוע משהו רוחני. כתבתי לו, ונתפרסמו הדברים בשרידי אש (במהדורה החדשה חלק א' סימן ט'), שלדעתי יש לכפות על הציבור שיידעו את לשון הקדש, ובבית המדרש יש להשתמש רק בלשון הקדש. העיקר הוא שכל מה שקשור לדת, צריך להיות אצלנו מחובר ללשון הקדש, חייבים לתת "פינה" ללשון הקדש, פינה בחיים, זוהי הדת. הרגש הדתי חייב להיות מחובר ללשון הקדש, והיהודים חייבים להכריח את עצמם לדעת את לשון הקדש. לכאורה זה בלתי אפשרי שכן הם אינם יודעים אפילו שתי מילים בלשון הקדש! ואם נאסור עליהם לומר מזמורים

את הבן או לא, ומכיוון שמעורבת כאן בעיה בריאותית, אינני יודע. מה אומר הרב?

היה לי פעם נסיון כזה, ואני אספר לך איך אני התנהגתי. הכרת את הרב... רבה של העיר... הוא היה מקודם לכן הרב בעיר ק' ואחר כך היה בברלין כשרלוטנבורג, והיהודים הרוסים פידנסו אותו. הרב הזה מאוד התיידד אתי, הוא כל כך התיידד אתי עד שהיה כותב לי: אחי יקירי, בבת עיני וכו'. מה היה? הוא היה רב בעיר ק', ואני הייתי בברלין לאחר מלחמת העולם הראשונה. עוד הייתי אברך, והיה לי בית מדרש משלי בקאנט שטראסע. היתה שם תערוכת של יהודי גאליציה, יהודי גרמניה ויהודים ליטאים. הייתי שם הרב הרשמי. לרב מק' לא היה היכן להתפלל, כיוון שליהודים מרוסיה לא היה בית כנסת משלהם, והוא בא אלינו להתפלל. חסתי על כבודו ונתתי לו את מקומי. מקומי היה בפינה. ונתתי לו את אותו המקום, ואני ישבתי לידו, ואמרתי לחזן שהוא צריך לחכות לו בשמונה עשרה ולא לי. עם העליות לתורה לא היתה בעיה, כיוון שהוא היה כהן, ולי יכלו לקרא שלישי... כפי הנראה בשל כך היתה לו הכרת הטוב כלפי, שהוא הפך להיות לי אוהב כזה שאי אפשר לחאר כלל. אחר כך הוא התמנה לרב גדול ב... ומינה אותו לכך ראש העיר שעוד אהב אותו מחקופת כהונתו בעיר ק'. כי הוא היה אדם מאוד חביב, וחכם. עוד אנשים וסופרים יודעים אהבו אותו והיו מוכנים לעשותו גם לרב על כל ישראל, ואני לא תמהתי על כך כיוון שאם אוהבים אדם מוכנים לעשות בשבילו הכל. מטבעו, הוא לא היה איש למדן, אבל היה איש חכם ואיש ישר, מאוד ישר.

הוא היה חולה במחלה ממארת והשאר בצוואתו שימנו אותי כרב במקומו. הגיע אלי מאיר ברלין, כאשר הייתי בברלין, ואמר לי שאם אני אצטרף למורתי הוא יעבוד בשביל המועצות שלי. שללתי מיד את ההצעה, זאת לא סיבה שבשלה אני אצטרף למורתי. אם הייתי רוצה להיכנס למורתי הייתי נכנס ללא הסיבה הזו.

והנה יום אחד, אותו הרב נסע במיוחד אלי לברלין, ומיד בהגיעו הוא נכנס אלי כרגע שנכנס, נפגשנו והתנשקנו, הוא מיד

התיישב בחדרי על הספה והתחיל לבכות. הוא שמע על דבר שמכנים אותו לתוך אסון, ואני היחיד שיכול להצילו. מה קרה? יש לו בן שהתחתן עם גויה, בתו של גנרל רוסי, והוא איננו יכול לשאת את אותו אסון. היחיד שיש לו השפעה על אותו בן, כך אמר, הוא אני. אני יכול להשפיע עליו שהוא יעזוב את זה. הוסיף הרב ואמר שאני חייב לעשות לו את זה, ואני צריך לדעת שזה פיקוח נפש, הוא לא יכול יותר לשאת את האסון. קצתי בחיי מפני בנות חת...

עם ר' יחזקאל רנד

בקיצור, אני צריך ללכת אל אותו הבן ולדבר אל ליבו, באמת היתה לי השפעה עליו, אבל סיפרתי לאב כי עוד בטרם התחתן ניסיתי לדבר על ליבו, וכך אמרתי לו: דע לך, שאם אתה מתחתן, אביך שכעת התמנה לרב בעיר... לא יוכל לשאת את החרפה הזו, ואתה מביא אותו לסכנת נפשות. וכמעט הצלחתי לפעול אצלו, והנה, פעם אחת אני יושב בדירתי ומגיע צלצול טלפון, מי בטלפון? אותה שיקצה, היא עצמה ביקשה לדבר איתי בטלפון ושאלה אותי אם אני מבין רוסי. היא אמרתי לה שכן. באמת הבנתי רוסי. היא סיפרה לי שהיא מאוד רוצה לינשא עם האדם הזה, ואם אני אעמוד על דעתי אני

לוקח על מצפוני שתי נפשות, שניהם החליטו שהם יחאבדו. אתה שומע מעשה? (איר הערט א מעשה?). כך היא אמרה לי.

בוודאי שעל פי דין אין היתר בשל כך (שהם יחתנו). אמרתי לאשה: זהו לא הדין שלי, לא אני פסקתי כך, זוהי החוקה היהודית שפוסקת כך. אבל (אחרי מה שאמרתי לי) אני אינני יכול יותר להתערב. לא התערבתי. הוא בא אלי פעם נוספת, ואמרתי לו שדברתי איתה ואמרתי לה שכבר לא אתערב בזה, אז אני מבקש ממך שלא תדבר אתי על כך.

אז אמרתי לאבא: אני אינני יכול כעת לחזור אל הבן. לאחר שהבטחתי כי אני לא אתערב, לבא ולומר לו כי הוא צריך לעזוב את אשתו. אם הבטחתי דבר פעם, אינני יכול לעשות כיום אחרת. הרגעתי אותו, ואמרתי לו: אתה מבקש ממני דבר שאינני יכול לעשות, אינני יכול לעשות בשום אופן, והוספתי לו על כך מדרש: כתוב שרבונו של עולם אמר למשה רבינו שיוציא את עם ישראל ממצרים, וכשאהרן יראה אותך "וראך ושמח בלבו", שואל המדרש: מדוע הוסיף הקב"ה למשה "וראך ושמח בלבו"?

ומשיב המדרש, כיוון שמשם רבינו אמר לקב"ה "שלח נא ביד חשלת", ומשמעות הדברים: אינני יכול כאשר יש לי אה הגדול ממני ונמצא ביחד עם בני ישראל ארבעים שנה בגלות מצרים, אינני יכול להיות זה המוציא אותם משם. הקב"ה הרגיע אותו ואמר: כאשר הוא יראה אותך הוא ישמח. ושואלים: מה זאת אומרת שמשם רבינו איננו יכול בגלל שיש לו אה גדול, אם

הקב"ה אומר הרי זו מצוה! וכי אפשר לא לשמוע בקולו של הקב"ה? לומר לרבונו של עולם שהוא איננו רוצה להכאיב לאחיו, והרי רבש"ע עצמו אמר לו שילך. אמרתי: משה ענה לרבש"ע, אתה מצוה עלי, ואני מחוייב לשמוע בקולך, אבל אינני יכול. איך קען נישט! (הנפש שלי לא נותנת לי לעשות מה שהדעת מחייבת). הוספתי ואמרתי לו: דע לך, אתה צודק, צריך הייתי לעשות את מה שאתה מבקש ממני, אבל זהו דבר שאינני יכול לעשות. מאוחר יותר הומינה אותי אחותו הנשואה של אותו הבחור לתה בכיתה. הלכתי אליהם. כאשר הגעתי לשם, ראיתי שהיו שם גם אחיה ואשתו

מיסודה של הגאון הרב ירחמיאל
אלהיו בוצ'קו זצ"ל, לרגל
"פתיחת הזמן" בסביבת תשכ"ב

שם המסכת "חולין", כיוון שניתנת בה
הנחייה להתנהגות האדם היהודי במהלך
השבוע. ההבדל בין מסכת זו לכל סדר
"קדשים", ש"קדשים" מיועד לכהנים,
ו"חולין" מיועדת לכל אדם מישראל,
ומורה לו היאך לנהל את חיי היום-יום
שלו. מה מאפיין את היהדות? אין
היהדות דת ככל הדתות המכתיבות
לאדם טקסים דתיים מסויימים. היהדות
דורשת מן היהודי לחיות את כל חייו
בתורת יהודי, כל מעשיו, כל פעולותיו
וכל מה שהוא צריך לקיומו, צריך להיות
יהודי. בטלית ובתפילין משתמשים
כמהלך התפילה, במשך התפילה מציגים
אנו את עצמנו לפני רבונו של עולם
כיהודים, זוהי טלית יהודית ותפילין
יהודיים היתה תקופה בה היו יהודים
שהניחו תפילין כל היום כולו, היו יהודים
שכל היום התעטפו בטלית. רבי עקיבא
אייגר זכורנו לברכה, היה כל היום כולו,
למן הבוקר ועד הערב, מעוטף בטלית
ובתפילין, כמדומני שגם כאשר אכל הוא
לא הוריד את טליתו, ורק חלץ תפילין של
ראש, תפילין של יד הוא בוודאי השאיר
עליו. מדוע? בדרך כלל עונים שזוהי
מצוה, ויהודי דתי רוצה לקיים מצוה.
ואולם, אלו שכן מדברים אינם מבינים
את הפסיכולוגיה של היהודי הדתי - הוא
רוצה לקיים מצוה, הוא רוצה לקבל עולם
הבא, רוצה לפתוח תוכנית חסכון לזכויות
לקראת העולם הבא. בהכרח חיצונית
ייתכן שכן הדברים נראים, ובדפוס
החשיבה הקיימים זה אכן כך. אך
כאמת, היהודי רוצה כל הזמן להיות
יהודי, הוא חש ומרגיש כי הקב"ה נתן לו
בגד מיוחד, מלבוש, ואת המלבוש הזה
הוא צריך לשאת כיהודי, כיוון שהוא
רוצה להיות יהודי הוא מתעטף במלבוש
זה, ואם הוא באמת יהודי הוא אוהב את
המלבוש ואינו יכול לעזוב אותו. זוהי
הפסיכולוגיה של היהודי הדתי.

ובכשרות, כאן אנו מגיעים לנקודה
המרכזית, במהלך ההיסטוריה מסרו
היהודים את עצמם על הכשרות, בשביל
שחיטה כשירה, בעבור אוכל כשר. כאשר
יהודי דתי מגיע לעיר גדולה, גם אם יש
בה רק מסעדה אחת כשירה, והיא דורשת
פי עשר עכור ארוחת צהרים, לא יעלה
בדעתו אף לרגע אחד לילך ולאכול
במסעדה לא כשירה, וכדבר מובן מאליו

חכמת חיים ווארטים

הקלטה משנת תשכ"ו שנערכה בביתנו במונטרה אשר בשווייץ

ש לי בעיר לידס (אנגליה) תלמיד, הרב אפפעל שמו, הוא חזן וחבר בבית הדין
וידוע ללמוד טוב, הוא כתב לי שהרב ... אמר שאת הראש הבהיר ביותר מכל
הרבנים יש לרב ויינברג, וכאשר הרב ... יקים סנהדרין הוא ימנה אותי לראש
הסנהדרין. כתבתי לו בתורה, שכאשר אהיה ראש הסנהדרין, הדבר הראשון
שאעשה - זה יהיה לעשות את הרב ... ל"זקן ממרא"

■ ■ ■

חוב בעתונים הדתיים כי בהיכל שלמה היתה אסיפה של "רבנים מורדניים".
אלו רבנים מהמערב שעזבו את מקומם ובאו להתגורר בארץ ישראל, ואין
להם מה לעשות... היתה אסיפה שבה דברו כי לא נותנים מעמד מספיק
לרבנים מן המערב. להם היה קשר עם הציבור, וצריך לתת להם את מעמדם
הראוי להם, כיוון שלרבני המזרח אין שפה משותפת עם הציבור. מיהו זה שדיבר כך?
הרב ב.ר. והרב ט. והם דברו על כך שרב צריך להיות מנהיג ציבורי. הייתי רוצה
לדעת איזה סוג מנהיג היה אותו רב בעירו, אין אפילו יהודי אחד שכא פעם להתייעץ
אתו, אפילו יהודי אחד... הנוער, כאשר אמרו להם שבאסיפה ידבר אותו הרב, הם לא
היו הולכים לאסיפה. כיצד הוא מעז לדבר כך?! וכך גם הרב השני, אין לו שום
השפעה.

■ ■ ■

מר לי רבי אלי ברוך קמאי על המשנה (קנים ספ"ג) "זקני עם הארץ כל
זמן שמזקינים דעתן מטורפת עליהן ... אבל זקני תורה ... כל זמן
שמזקינים דעתן מתיישבת עליהן". זקני עם הארץ לומדים את משפט
המדינה, ובכל דור בא בית-המחוקקים וברגע אחד הוא יכול לשנות את
החוק, לפיכך, אם הם חיים תקופה ארוכה, החוק השתנה כבר מספר פעמים, ואז
דעתן משתכשת עליהן, והם אינם יודעים כיצד עליהם לפסוק, ואולם, זקני תלמידי
חכמים שלמדו תורה, הרי התורה לא משתנית, ועל כן, ככל שחיים יותר זמן, הם
חזורים ומעמיקים במשפטי התורה שאינם מתחלפים, ודעתם מתיישבת עליהם.

■ ■ ■

פרו לי כי בגרמניה הגיע משולח או ראשי-שיבה ליהודי אחד, שהזמין
לארוחת הערב. לאחר הארוחה אמר לו בעל הבית שהוא רוצה להראות לו
ציור ישן, והראה לו דיוקן של אבי-סבו שהיה גבאי בבית המדרש. הביט
המשולח כתמונה וראה כי יש תחתיה חתימה. אמר לו בעל הבית: חתימה
זו היא של אבי-סבי, והוא בעצמו חתם על הדיוקן. התחיל המשולח לקרא, וראה כי
כתוב נח - נייא, נח עם שבע שגיאות. הודע המשולח ואמר: אם כן, הוא היה עם
הארץ! אמר לו בעל הבית: בהחלט, הוא היה א באדוויטדנדע עם הארץ ("עם הארץ
נכבד"). הוא חשב שגם "עם הארץ" זה תואר כבוד.

[תוצר החלמה]

ומה אני אגיד לאותו יהודי?
- צריכים למצוא רב שיש לו לב נוקב,
שהוא איננו יודע חכמות, שידרוש לקיים
את הדין...

הכשרות בישראל

הקלטה מתוך פתיחה לשיעור
למדני במסכת חולין שנתן בישיבת
עץ חיים במונטרה אשר בשווייץ.

הגויה, שוחחנו, והם בקשו ממני שאכנס
לבקר אצלם. אמרתי להם: לא, את זה
אינני יכול לעשות. לערוך ביקור אצלם,
את זה אני לא עושה.
אי אפשר היה לדבר על ליבה שהיא
תגיר?

זה לא היה שייך, היא היתה בתו של
גנרל רוסי. אי אפשר סתם לדבר כאשר זה
לא שייך. אם כן, ישנם מצבים בהם אי
אפשר להתערב. אם אי אפשר, אי אפשר.

[אח"י 1234567]

הקלטה מתוך שיחה שנערכה בביתנו בשנת תשכ"ו עם ר' יעקב הרצוג

כתוב על יעקב שאמר "עם לבן גרתי", ואומר רש"י "תרי"ג מצוות שמרתי", "ויהי לי שור וחמור וגו'". אתמול שאלני ר' יחזקאל רנן את השאלה מדוע יעקב מספר את כל הסיפורים הללו, והסברתי את הדבר. אמרתי שיעקב רצה להתחבר אל עשיו כאח, הוא רצה להראות שהוא מרגיש וחס כאח, וכאשר אחים מצויים בקשר אישי וקרוב, מספר כל אחד לאחיו על הקורות אותו בביתו, זהו סימן לקירבה, ובכך רצה לעורר אצל עשיו הרגשת אחוה, ולהראות כי הוא מרגיש כלפי עשיו כאח. עוד אמרתי כי במדרש כתוב ש"שור" הוא משיח בן יוסף, ו"חמור" הוא משיח בן דוד (מדרש תנחומא בראשית סי' א'). וקשה, הרי ליעקב עדיין לא היה את כל אלו! והסברתי כי מטרת המדרש דומה לזאת של פילון האלכסנדרני. פילון כתב פירוש על ספר בראשית, ומיד בהתחלה הוא מעלה את השאלה: הרי התורה נאמרה מפי הקב"ה, וכיצד בא השי"ת לספר "מעשה'לך", אברהם עם עפרון, יעקב ולבן, יוסף ואחיו, והוא טוען כי הסיפורים מורים על רעיונות פילוסופיים, עשו הוא היצר הרע - גם הרמב"ן כותב כך וכו'. מהי המגמה כאן?

התורה ניתנה באותיותיו של הקב"ה. בכל עולם שהתורה יורדת אליו, הן מתחברות יחדיו ומקבלות צורה היסטורית המתאימה לעולם זה. כך אומרים בעלי הקבלה. לחז"ל היתה ראייה דומה, כי לכל מילה בתורה יש ערך נצחי, ובסיפור זה: "שור" מרמז למשיח בן יוסף, ו"חמור" למשיח בן דוד, וזוהי הכוונה העליונה בפסוק "ויהי לי שור וחמור".

הוא ילך למסעדה היהודית. זה ברור, כולכם יודעים זאת, וכולכם נוהגים כך. מה שרציתי רק להדגיש הוא כי אף יהודי לא מרגיש כי הוא מקריב בכך קרבן, הרי הוא לא ילך ויאכל רעל, הוא איננו יכול לאכול טריפות - יהודי יאכל חזיר? הוא לא מסוגל, זה בלתי אפשרי. וזו הסיבה מדוע היהודים מסרו תמיד את נפשם על היהדות, כיוון שהם חשו כי ללא יהדות הם כלל אינם יכולים לחיות. לא רק שהם פחדו, הם הרגישו כי חיייהם יאבדו כל משמעות, ולא זו בלבד שהם מאבדים את משמעותם אלא הם חדלים מלהתקיים, הוא לא יכול לחיות. אם הוא לא יכול לחיות כיהודי, הוא לא רוצה לחיות, הוא לא צריך לחיות. זוהי הסיבה הנפשית, לעומק, למסירות הנפש היהודית.

אינני רוצה כאן לדרוש דרשות, קודמי כבר אמר את הכל, רק רציתי להדגיש כי "כשרות" היא מעבר לכשרות. אני אומר את הדברים כיוון שלפני כשנה היה לי וויכוח עם רב אמריקאי ליבראלי, בעל השכלה, הוא חיפש אותי ואמר לי: אתה יודע, אתה בודאי לא תתייחס אלי כאל "חבר למקצוע", כיוון שאני רב ליבראלי. שאלתי אותו, כמה מתבטאת הליבראליות שלך? והוא השיב לי כי הליבראליות מתבטאת בכך שהוא איננו מחזיק מ"חוקי המזון" - מהכשרות. וכאן הוא הרשה לעצמו לחזור על בדיחה נבזית, בדיחה שכבר אמר אותה ציוני ידוע, כאשר קמה התנועה הציונית: היהודים הדתיים הם "יהודי הבטן", הם דואגים לבטנם - אוכלים כשר, טשולנט לשבת וכו', רק בטן. ואנחנו הליבראליים דואגים רק לרוח. אמרתי לו: בא, נשאיך את הסיפורים עם הרוח, הרי לחיות רוצה כל אדם, וזאת הוא יכול לעשות רק אם הוא אוכל, אף יצור חי איננו מתקיים ללא מזון, ואפילו "אנשי רוח" חייבים להודות בזה. הפילוסוף הגדול ביותר איננו יכול לחיות מבלי לאכול ארוחת בקר וארוחת צהרים. זהו תנאי הכרחי לקיומו של כל יצור חי. וכאן ררשה התורה כי היהודי יספוג לתוכו "אוכל יהודי", שיאכל כיהודי. לא רק לעשות מצוות כיהודי, לא רק להתפלל כיהודי, אלא שהאוכל יהיה יהודי.

כבר אמר לנו הקב"ה מה נקרא אוכל יהודי, מהו מזון יהודי - נבילה וטרפה אינם בשביל יהודי, זה לא רק "מטמטם" את היהודי, אלא זה בכלל לא קיים כאמצעי קיום בשביל היהודי. יהודי צריך

אצ"ר החכמה

רוצים לאכול דיאטה יהודית, לאכול כשר, צריך להתחיל עם הגמרא - חולין, זוהי המסכת של הכשרות היהודית, שחיטה, טריפות, תערובות, בשר וחלב, כל הדינים הנוגעים לחיים יהודיים כשרים. וזוהי המסקנה: לא צריך לדבר על כשרות, צריך לדבר על חיים יהודיים. "לחיות", אפשר רק אם חיים כיהודים, זהו הדבר המרכזי. וכעת נעבור למשנה שבתחילת המסכת...

לחיות באמצעות מזון ומחיה יהודיים, "לחיות" כשר, שחיטה, ברכה לשחיטה, פיקוח על השחיטה, כל דיני השחיטה, ללמוד מסכת חולין, ולזה צריך חכמה גדולה. כמו ברפואה, כאשר מכתוב רופא לחולה את הדיאטה, הוא מכתוב לו על המרשם - את זה תיקח ואת זה אל תיקח, לחולה יש את המרשם והוא שומר עליו, אבל הרופא צריך היה ללמוד חמש שנים עד שהוא הגיע לכך שהוא יכול לכתוב את אותו המרשם. כך זה גם אצלנו, אם

אה"ח 1234567

